

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЗАНАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ: АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Линдіна Є. Ю., Кот Н. А.

ВСТУП

Уже понад два роки Україна перебуває у стані війни через агресивні повномасштабні дії росії, які охопили всі сфери суспільного життя, включно з вищою освітою. Цей період для українських університетів відзначається не лише численними випробуваннями та перешкодами, але й незламним прагненням підтримувати освітній процес, ефективно адаптуватися до змінених умов і водночас відстоювати високі академічні та наукові стандарти.

Військові дії призвели до того, що багато університетів були змушені відійти від традиційних форм навчання, адаптуватися до вимог часу, переходячи на дистанційні форми навчання та переміщуючись у безпечніші регіони. Така непроста ситуація поставила перед закладами вищої освіти ряд завдань, серед яких – забезпечення якості освіти на фоні зміни формату навчання, підтримка студентів та викладачів у складних умовах, а також виховання патріотизму та громадянської свідомості.

Бердянський державний педагогічний університет (БДПУ), як один із численних зразків, демонструє виняткову стійкість та гнучкість у вирішенні цих завдань. Перехід університету до статусу переміщеного закладу вищої освіти не лише виявив його здатність до адаптації, але й підкреслив значення збереження освітньої місії у надзвичайно складних умовах¹. Це стосується не тільки освітнього процесу, а й формування моральних цінностей, патріотизму, ініціативності та здатності до командної роботи серед здобувачів вищої освіти.

У контексті триваючої війни, освітній процес набуває особливої ваги, перетворюючись на платформу для формування стійкої життєвої позиції, громадянської відповідальності, лідерських якостей та здатності до командної роботи. Адаптація освітнього процесу до викликів часу, розробка та організація різних заходів, спрямованих на виховання стійкості, оптимізму та готовності до відновлювальних процесів, стає ключовим завданням для українських університетів.

---

¹ Наказ МОН № 357 від 20 квітня 2022 року «Про тимчасове переміщення Бердянського державного педагогічного університету».

1. Від викликів до можливостей: адаптація вищої освіти до умов війни та роль позанавчальної діяльності

Війна в Україні спричинила глибокі зміни в усіх сферах суспільного життя, зокрема у сфері освіти. Університети зіткнулися з рядом нагальних викликів, що вимагали негайної адаптації та зміни традиційних підходів до освітнього процесу. Основними викликами стали необхідність евакуації здобувачів та викладачів з зон активних бойових дій, збереження освітньої інфраструктури, а також психологічна підтримка учасників освітнього процесу, які опинилися під впливом воєнних подій. Заклади вищої освіти мусили швидко реагувати на змінені умови, забезпечуючи безпеку та підтримку своєї спільноти.

Перехід на дистанційне навчання став однією з ключових адаптаційних стратегій університетів у відповідь на виклики війни. Цей процес вимагав значних зусиль з боку викладачів та адміністрації університетів для переходу від традиційної моделі навчання до використання онлайн платформ та технологій. Основними завданнями закладів стали посилення забезпечення доступу до освітніх матеріалів, адаптація навчальних планів до нових умов, забезпечення зворотного зв'язку та оцінювання студентів в онлайн форматі. Крім того, особливу увагу було приділено посиленню позанавчальній роботі, що стало ключовим для збереження згуртованості та підтримки між студентами та колективом у цей непростий час.

Позанавчальна виховна робота у закладах вищої освіти завжди була одним з пріоритетних напрямів. Важливість її реалізації закріплена у державних документах: Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту»², Закон України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 рр., розробленою на виконання Указу Президента України «Про вдосконалення вищої освіти в Україні», Стратегія національно-патріотичного виховання³, Концепція Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року та ін.

Зокрема в Законі України «Про вищу освіту» зазначається, що одним з основних завдань закладу вищої освіти є «формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності,

---

² Закон України Про вищу освіту. Редакція від 27.12.2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 23.03.2024).

³ Стратегія національно-патріотичного виховання від 18 травня 2019 року № 286/2019 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#n15> (дата звернення: 21.03.2024).

здорового способу життя, уміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах»⁴.

Наразі в науковій літературі існують полярно різні думки стосовно питання виховної роботи зі студентами. З одного боку, прихильники класичного підходу підкреслюють важливість виховної складової у формуванні особистості здобувача вищої освіти, яка має відповідати загальноприйнятим суспільним ідеалам та цінностям. За їхніми переконаннями, вища освіта повинна включати не тільки академічний, але й виховний аспект, що сприяє культивуванню моральних, культурних та громадянських властивостей молодих людей⁵. З іншого боку, деякі дослідники вважають, що студенти приходять у заклади вищої освіти вже як особистості з сформованими поглядами, цінностями та ідеалами, тому акцентувати увагу потрібно на їхній підготовці до професійної кар'єри, розвитку критичного мислення, самостійності та адаптивності до змінних умов сучасного життя^{6 7}.

У психолого-педагогічній та спеціальній літературі останнього десятиріччя виховання студентської молоді визначається як засіб, спрямований на створення умов для саморозвитку і самовиховання особистості здобувача, максимально повного засвоєння ним матеріальних і духовних цінностей, культури суспільного буття. Позанавчальна виховна робота розуміється як система виховних заходів, спрямованих на виховання високорозвиненої особистості майбутнього фахівця зі сформованою моральною культурою, креативним мисленням, лідерськими якостями, відповідальністю, різнобічними інтересами і настійними прагненнями їх задоволення та дієвою конкурентоспроможністю^{8 9}.

---

⁴ Закон України Про вищу освіту. Редакція від 27.12.2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

⁵ Дурманенко О. Виховна робота у ВНЗ як чинник формування особистості майбутнього фахівця. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Педагогічні науки. 2016. С. 31–37.

⁶ Виховна робота у вищих навчальних закладах / Укладачі : І. О. Лепеха, М.П. Хоменко, О.В. Невмержицький. Київ : Агроосвіта, 2015. 242 с.

⁷ Смалько О. Позааудиторна виховна робота як чинник професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. С. 76–80.

⁸ Жила Г. Вища освіта в умовах війни: виклики, проблеми, перспективи для студентів та науковців. *Молодь і ринок*. 2023. № 2(210). С. 141–145.

⁹ Лиман І., Петрик К. Традиції та новації: міжнародний і європейський досвід освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету в умовах релокації. *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій*. Вип. VIII. Київ : APREI, 2023. С. 46–56.

У зв'язку з цим перед українськими сучасними закладами вищої освіти стоїть завдання створення певної системи навчання та виховання, яка би поєднала у собі професійне навчання та сприяла формуванню демократичної та культурно-моральної позиції, що можливо лише за умови забезпечення високої якості виховного процесу. Саме фахівці, які отримали вищу освіту, відіграватимуть ключову роль у підтримці стабільності суспільства, стаючи його найактивнішою та найбільш освіченою частиною¹⁰. Важливо виховувати в майбутніх спеціалістів постійний інтерес до знань на все життя, вчити їх розвивати власні таланти, культивувати здатність до самостійних суджень і прищеплювати відчуття особистої відповідальності за досягнення спільних цілей. Необхідно, щоб вони вміли ефективно працювати у групі, були відкритими до потреб інших, відзначалися толерантністю до етнічних особливостей інших, уміли знаходити рішення для конфліктних ситуацій та відстоювати соціальні цінності.

Отже, аналізуючи нормативно-правові акти, що стосуються вищої освіти, а також сучасні дослідження даної тематики, можна дійти висновку, що виховна роль університетів полягає у наданні цілеспрямованих, скоординованих та взаємопов'язаних зусиль для створення умов, спрямованих на індивідуальний розвиток особистості здобувача вищої освіти, сприяння освоєнню соціокультурного досвіду та формуванню навичок ефективної взаємодії у суспільстві. Реалізація виховної функції має відбуватися не лише в рамках освітнього процесу, а й через позанавчальну діяльність.

В умовах війни, що змусила багато українських університетів шукати нові форми і методи роботи, Бердянський державний педагогічний університет стикнувся з необхідністю кардинально змінити умови своєї діяльності. Один з перших і найсерйозніших викликів був пов'язаний з фізичною безпекою здобувачів та персоналу, що змусило університет переміститись з окупованої території. Перехід БДПУ до статусу переміщеного закладу вищої освіти вимагав значних зусиль з боку всієї освітньої спільноти. Цей крок передбачав не тільки фізичне переміщення ресурсів, але й психологічну адаптацію як викладачів, так і здобувачів до нових умов навчання та життя.

Адаптація освітнього процесу в БДПУ була скерована на використання дистанційних технологій та онлайн-платформ для продовження освітньої діяльності. Університет активно впроваджував електронні навчальні ресурси, що дозволило забезпечити доступність

---

¹⁰ Попадич О. О. Теоретичні основи виховної роботи з майбутніми педагогами вищої школи у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2017. Випуск 2 (41). С. 206–208.

освіти для здобувачів, незалежно від їх фізичного розташування. Окрім технічного аспекту, велика увага приділялася психологічній підтримці та адаптації студентів, які зазнали впливу воєнних подій.

Позанавчальна робота в умовах війни набула особливої актуальності, враховуючи потребу в зміцненні морального духу здобувачів вищої освіти та викладачів. БДПУ ініціював низку проєктів та заходів, спрямованих на розвиток громадянської свідомості та патріотизму. Зокрема, активізувалася волонтерська діяльність, з метою допомоги не тільки внутрішньо переміщеним особам, але й військовим. Університет став майданчиком для обговорення важливих соціальних питань, зокрема про роль молоді у відновленні країни після війни.

Адаптація до нових умов включала й розвиток студентського самоврядування, що дозволило ефективніше реагувати на потреби студентської спільноти та залучати їх до участі в управлінні університетом. Розвиток волонтерських ініціатив, культурних заходів та психологічних тренінгів став важливою частиною життя університету в нових умовах.

У відповідь на виклики, поставлені воєнним станом, а перед цим пандемією COVID-19, Бердянський державний педагогічний університет прийняв ряд стратегічних заходів, спрямованих на збереження студентської спільноти та адаптацію до нових умов. Особливу увагу було приділено позанавчальній виховній роботі, яка виявилася однією з ключових для підтримки здобувачів вищої освіти, їхньої моральної стійкості та психологічного благополуччя.

Визнаючи зміну ієрархії потреб студентів, які зсувалися в бік більшої індивідуалізації БДПУ активно працював над тим, аби відновити та зміцнити колективні цінності. Це стало можливим через організацію різноманітних позанавчальних заходів, які спрямовувалися на взаємодію, співпрацю та підтримку серед здобувачів. Зусилля були направлені не лише на збереження традиційних форм колективної діяльності, але й на розвиток нових, які відповідали сучасним викликам та потребам молоді.

Позанавчальні ініціативи включали в себе культурні заходи, волонтерські проєкти, психологічні тренінги та інші активності, що допомагали здобувачам вищої освіти відчувати себе частиною спільноти, незважаючи на фізичну роз'єднаність чи ізоляцію. Такі заходи не тільки сприяли відновленню колективних цінностей, але й дозволили студентам реалізувати свій потенціал, набутти нових знань та навичок, а також отримати необхідну підтримку в непростий час.

2. Трансформації підтримки та розвитку студентства в умовах війни через позанавчальну роботу

На 3-й день повномасштабного вторгнення місто Бердянськ було окуповане. 39,8% здобувачів факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти БДПУ опинилися разом з батьками на тимчасово окупованій території Донецької, Херсонської та Запорізької областей. 19,9% здобувачів виїхали на підконтрольну Україні територію, набувши статусу внутрішньо переміщеної особи, 10,5% – емігрували за кордон і лише 29,8% здобувачів факультету повернулися до батьків за місцем проживання в неокуповані регіони, але частина з них періодично перебувала під обстрілами.

Здобувачі вищої освіти факультету опинилися розсіяними по широкій географічній мапі, при цьому з деякими студентами підтримати стабільний контакт було складно. Така ситуація сприяла зосередженню уваги на власних турботах, що призводило до ослаблення емоційних зв'язків із друзями та колективом. Посилювалося почуття самотності, яке могло стати причиною різних емоційних відповідей, від легкого стресу до серйозних депресивних станів. Окрім того, деякі студенти зіткнулися з прямим тиском від осіб, що діяли на шкоду державним інтересам. Ці особи настійливо намагалися переконати їх продовжити навчання в створеному на тимчасово захопленій території так званому псевдоуніверситеті, який використовував захоплені освітні ресурси.

У цей напружений час, коли освітній процес університету зазнавав безпрецедентних труднощів, спричинених переміщенням закладу до міста Запоріжжя та воєнними умовами, підтримка студентів через особистісно орієнтований діалог стала ключовою стратегією. Куратори та викладачі взяли на себе роль наставників, вступаючи в конструктивну взаємодію зі студентами, надаючи моральну підтримку та стимулюючи їхню мотивацію, що охоплювало як навчальний процес, так і психологічне благополуччя. Ініціативи з підвищення стійкості до стресу та методи самодопомоги допомагали студентам знайти своє місце у нових умовах.

Водночас, викладачі працювали над вирішенням нагальних практичних проблем – ненадійний інтернет, відсутність доступу до навчальних матеріалів, обмежені можливості для практики – всі ці виклики вимагали оперативного втручання для забезпечення безперервності освітнього процесу.

Завдання університету полягали не лише у швидкому реагуванні на актуальні виклики, а й у довгостроковому відновленні освітньої структури, зокрема у поновленні технічних можливостей, що забезпечило повернення до повноцінного навчального процесу ще навесні. Такі дії відображали непохитну волю та гнучкість навчального закладу

в умовах непростих обставин, ілюструючи здатність утримувати високі стандарти та доступність освіти за будь-яких умов.

До завершення семестру стало ясно, що у контексті суспільної солідарності в Україні, студентам не вистачало звичної взаємодії, спільних активностей, факультетських заходів. «Почуваюся відірваним від життя...» – такі вислови стали частішими серед здобувачів вищої освіти. Відчуття відчуженості особливо впливало на тих, хто залишився у зоні конфлікту, але з часом аналогічні думки почали ділити й ті, хто перебував у безпечних регіонах або за кордоном, що підкреслює проблеми, пов'язані з індивідуалізмом та ізоляцією.

Подібне почуття «відсторонення» від життя, потяг до колективу, до спільної діяльності був зафіксований ще у 2014 році міжнародними експертами, які під егідою ЮНІСЕФ досліджували психосоціальну адаптивність підлітків в зоні військового конфлікту на території Донецької та Луганської областей¹¹. Однією з найважливіших рекомендацій цієї експертизи стало для нас твердження, що відчуття згуртованості, підтримка з боку однолітків, педагогів є беззаперечним чинником стійкості особистості під час війни.

Аналогічні дані знаходимо у дослідженні Ю. Ждановича, присвяченому вивченню особливостей соціальної адаптації підлітків-вимушених переселенців із зони збройного конфлікту на Сході України. Науковець зазначає, що найбільш ефективним засобом у цьому процесі є поступове залучення до дозвіллевих гуртків, громадських, культурних, спортивних заходів, психологічних тренінгів та іншої будь-якої соціально значущої діяльності¹².

Згідно із Стратегією розвитку Бердянського державного педагогічного університету на 2022–2025 роки, третім пріоритетом визначено культивування універсальних, міжкультурних та професійних цінностей, а також поширення ідей національного патріотизму серед однодумців, що створюють спільноту викладачів і студентів. У контексті цього пріоритету були окреслені основні напрями позанавчальної роботи, які включають зосередження на патріотичних, історичних, культурних заходах; волонтерство; інтеграцію позанавчальних заходів із майбутньою професійною діяльністю студентів; а також проведення розважальних та дозвіллевих заходів. В умовах воєнного стану позанавчальні активності, які інтегруються в освітній процес, набувають особливої ваги.

---

¹¹ Доказовий аналіз психосоціальної адаптивності підлітків у зоні конфлікту та роль системи освіти як захисного середовища. UNICEF Україна. Лютий 2019. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/reports/evidence-based-analysis-psychosocial-adaptability-adolescents-conflict-zone> (дата звернення: 21.03.2024).

¹² Жданович Ю. М. Вплив референтної групи на адаптацію дітей вимушених переселенців. *Альманах науки*. 2017. № 8. С. 32–35.

Сучасні умови, у яких Україна та її громадяни опинилися у центрі важливих подій, що впливають на майбутню долю країни і світовий порядок, ставлять патріотичне, національне та громадянське виховання в центр всіх заходів поза навчальними. Ці зусилля створюють фундамент для формування свідомості сучасного та майбутніх поколінь, які будуть вважати державу оплотом свого особистісного зростання, орієнтованого на принципи гуманізму, соціальної справедливості, демократії, свободи, толерантності, обдуманості, відповідальності та готовності до змін.

В умовах війни виховна робота на факультеті дошкільної, спеціальної та соціальної освіти БДПУ набула особливого значення, завдяки якій відбувалося формування моральних цінностей, патріотизму, ініціативності та здатності до командної роботи серед студентства. Важливість виховної роботи полягає в зміцненні духовної стійкості студентів, формуванні громадянської позиції та готовності до активної участі у відбудові країни після завершення війни. Бердянський державний педагогічний університет, зокрема, демонструє, як через позанавчальну діяльність можна ефективно впливати на формування особистості студентів, зорієнтованої на загальноприйняті суспільні цінності та ідеали.

Викладаємо низку заходів, реалізованих університетом, які сприяють вихованню громадянської свідомості серед студентів. Серед цих дій вирізняється активне залучення молоді до громадського життя через волонтерство, зокрема збір ресурсів для війська та включення у соціально значущі проекти, а також проведення заходів, які поглиблюють знання про культурну спадщину. Важливе місце займають тематичні зустрічі та діалоги, спрямовані на дослідження історичного шляху країни, виховання поваги до національних символів та розуміння ролі молоді в історичних перетвореннях. Ці заходи забезпечують більш глибоке занурення в контекст минулого та його зв'язку з сучасними процесами, що формують майбутнє нації.

«Доторкнутися до глибин душі» – під цим девізом на факультеті пройшли різноманітні заходи, що спрямовані на виховання любові до Батьківщини. Особливо виділяється ініціатива «Марафон вдячності» на честь Дня Збройних сил України, в рамках якого відбувся збір пожертв, відсилання вітальних листів від студентської спільноти до військових на передовій, створення відеопривітань для бійців різних військових підрозділів. Активно, на постійній основі, проводиться донорська кампанія «Здай кров – врятуй життя» та організуються онлайн-зустрічі з випускниками, які служать в ЗСУ.

Факультет також пропагує національні традиції через фоточеленджі, що включають демонстрацію національного одягу – вишиванок на День державності України, використання національних кольорів – синього та жовтого на День прапора, згадування про історичні трагедії під час

вшанування жертв голодомору та віддачі шани захисникам України. Учасники цих челенджів, надсилаючи фотографії з окупованих територій, виявляють мужність і віру у світле майбутнє України, що надихає на гордість і впевненість у перемозі.

У рамках факультетських заходів, покликаних оживити історичну свідомість та підсилити відчуття національної самобутності, було запроваджено широкий спектр діяльності. Акцент зроблено на декілька величних культурно-патріотичних проєктів, об'єднаних під лейтмотивом «Бути українцем – це гордість!». Програма включає цикл лекцій з історико-культурних тем від провідних учених, тематичні кінопокази в укриттях, що представляють ключові моменти української історії та сучасності, та сесії присвячені українській музиці, народним звичаям та літературі.

Ці ініціативи спрямовані на розширення обрії студентів, стимулювання дискусій та підтримку українських традицій. Це особливо важливо у періоди війни, коли університет бере на себе роль майданчика для діалогу про відновлення та розвиток регіону, включаючи круглі столи та форуми на актуальні теми, які стимулюють активну участь студентів у житті міста та його деокупації.

Студентська молодь активно залучається до обговорення важливих проблем та розв'язання завдань, що виникають після звільнення міста, серед яких питання відновлення освіти та культури, роль молодіжних організацій у процесах відродження регіону та розробка форм поствоєнної соціально-психологічної реабілітації молоді, що перебували в умовах тимчасово окупованих територій. Ці зусилля не тільки підкреслюють потенціал молоді як агента змін, але й надають можливість для їх внеску у соціальну згуртованість і відновлення в місцевих громадах.

У контексті патріотичного виховання значну роль відіграє волонтерська активність, яка з лютого 2022 року зазнала суттєвих змін у своєму спрямуванні. У цей непростий час кожен громадянин України вносить власний вклад у підтримку держави. Студентське середовище, незважаючи на обмежені ресурси, з перших днів воєнного стану активно включилося в процес допомоги, виявляючи ініціативу у виготовленні маскувальних сіток, сортуванні та відправці допомоги на фронт, роботі з дітьми переселенців та організації вільного часу для них.

Відзначається важлива роль «Школи волонтерів», яка була створена на базі факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти БДПУ з метою підготовки студентів до ефективної волонтерської діяльності та залучення їх до активної участі в житті громади та країни загалом. Школа, заснована спеціально для студентів спеціальності «Соціальна робота», з часом стала майданчиком для об'єднання зусиль студентів

різних спеціальностей. За підтримки громадської організації Асоціація Української Миротворчої Школи та фінансування Terre des Hommes Germany, Школа волонтерів проводить навчання, воркшопи та семінари на теми, що охоплюють широкий спектр питань, від волонтерських можливостей та краудфандингу до гендерної рівності та критичного аналізу суспільних феноменів.

Діяльність Школи волонтерів є прикладом інтеграції позаакадемічної взаємодії студентів з практичною підготовкою до майбутньої професійної діяльності, сприяючи розвитку їхнього лідерського потенціалу та готовності до активної участі у відновленні соціальної структури суспільства.

Університетські ініціативи, розроблені для підтримки патріотичного виховання, активно включають студентів у широкий спектр волонтерської діяльності, відображаючи зміну їх вектору відповідно до національних потреб, що виникли з лютого 2022 року. Віддаючи перевагу практичній підтримці на фронті, студенти використовують доступні ресурси для виробництва маскувальних сіток, сортування та відправлення посилок на фронт, а також займаються організацією дозвілля для дітей з родин переміщених осіб, включаючи корекційно-розвиткову допомогу та консультування.

Студенти, які беруть участь у роботі Навчальній логопедичній лабораторії, концентрують свої зусилля на наданні цілеспрямованої корекційної та розвиваючої підтримки дітям з різних регіонів України, включно із Запорізькою, Львівською, Волинською, Київською, Дніпропетровською областями, які були переміщені до Польщі та Німеччини. Центральним елементом їхньої корекційно-розвиткової роботи є проведення індивідуальних сесій за допомогою відеоконференцій на платформах Zoom чи Google Meet, що забезпечує безперервний зв'язок із студентами. Викладачі активно беруть участь у моніторингу цих сесій, розробляють комплексні плани занять та адаптують матеріал, щоб зробити навчання захопливим для дітей.

Лабораторія також сприяє поліпшенню якості освіти майбутніх логопедів, надаючи їм можливість оволодівати новітніми методами психолого-педагогічної роботи, розвивати вміння ефективно спілкуватися та взаємодіяти з учасниками корекційного процесу, а також проводити консультативну та просвітницьку діяльність у сфері профілактики та розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Студентський десант 016 Спеціальна освіта був заснований групою енергійних, креативних та талановитих лідерів з числа студентів першого та другого рівнів вищої освіти за спеціальністю «Спеціальна освіта». Структура цього студентського об'єднання включає освітні, наукові, соціальні, медійні та цифрові підрозділи, які орієнтовані

на організацію та проведення широкого спектру заходів для студентів спеціальності та факультету в цілому, від квестів та професійних свят до онлайн-мандрівок і зустрічей із випускниками, спрямованих на підвищення їхньої медіа грамотності.

Учасники Психологічного клубу активно залучені до обговорення емоцій, переживань і взаємовідносин, використовуючи зустрічі для освоєння методик психологічного ресурсування та саморегуляції. Темі для обговорення часто вибираються за ініціативою групи і включають такі питання, як застосування когнітивно-поведінкових технік для розробки стратегій адаптації у воєнний період, саморегуляцію під час кризи та інші актуальні теми.

Діяльність клубу також передбачає участь у дослідженнях, результати яких впливають на формування освітнього процесу на факультеті, включаючи аналіз емоційного стану студентів, їхніх професійних уподобань, ставлення до навчання та участі в виховних заходах.

Комунікація між членами клубу відбувається через дві Telegram-групи, де вони обмінюються думками, досвідом, фотографіями, шукають групову підтримку, а керівник клубу ділиться корисною інформацією та ресурсами.

Іміджевий клуб «Ambassador FDSSO» діє під девізом «Ми – єдина сім'я, об'єднана любов'ю до нашого факультету, які вчимося, викладаємо або колись вчилися тут!» і зосереджує зусилля на формуванні позитивного іміджу, розбудові бренду та створенні доброї репутації у суспільстві. Важливою частиною діяльності клубу є розповсюдження інформації про освітні програми факультету та студентське життя, що підсилює ефективність професійно-орієнтаційних ініціатив.

У рамках позаакадемічної діяльності, дозвіллі та івент-активності стають платформою для самовираження і розвитку особистих здібностей студентів, розширення їх соціального кола та ефективного відпочинку, збагачуючи дозвілля та сприяючи їхньому професійному просуванню.

Конфлікт позбавив студентів можливості звичного дозвілля, спонукаючи до відшукування альтернативних способів відпочинку. Онлайн-табори «SUMMER CAMP FDSSO» та «WINTER CAMP FDSSO» стали однією з таких інноваційних форм. Завдяки чотирьом змінам табору, які залучили близько двохсот учасників кожна, стало зрозуміло, що ця ініціатива виявилась у центрі уваги студентства. Табори діють під лозунгом «Разом ми сильні! Разом ми – ФДССО БДПУ!», що сприяє зміцненню відчуття спільноти. Вони пропонують відкрите спілкування, можливість обмінюватися думками та враженнями у Telegram-чатах, виконувати захоплюючі завдання, відвідувати зустрічі та тренінги, що створює унікальну атмосферу співпраці та сприяє самопізнанню.

GAMINGCLUBFDSSO, започаткований студентами спеціальності «Дошкільна освіта», протягом року організував низку інтерактивних ігор на різноманітні теми для студентів, викладачів, а також школярів. Ігри, які включають командну роботу та цікаві завдання, викликають позитивні емоції та стають віддушиною від повсякденних турбот.

Також студентська рада факультету активно влаштовує розважальні заходи, такі як фотоконкурси, тематичні вечірки, квести та ігри, які вносять різноманітність та веселощі в життя студентської спільноти, зміцнюючи дружні зв'язки та спільний дух.

Таким чином, розвиток студентських об'єднань та ініціатив на факультеті створює умови для всебічного розвитку особистості, професійної адаптації та соціалізації студентів, сприяючи їх активній участі у відновленні та розвитку соціальної структури суспільства.

Традиційні тижні спеціальностей на факультеті щороку збагачуються новими заходами, що спрямовані на використання та оцінку онлайн-контенту для навчання дітей дошкільного віку, включаючи конкурси на створення найкращого онлайн-матеріалу. Майстер-класи з виготовлення антистресових іграшок, створення освітніх анімацій та інші творчі активності допомагають розширити знання та навички студентів.

Відеозустрічі з випускниками, обговорення питань професійного розвитку, мережева взаємодія для створення стартапів або розвитку інвестиційних проєктів, а також дискусії між різними поколіннями випускників займають важливе місце в програмі позанавчальної діяльності.

Тренінги, що знайомлять із сучасними освітніми та розвиваючими програмами, інформальні зустрічі з викладачами, лайфхаки від старшокласників, онлайн-пікніки, квести та воркшопи є невід'ємною частиною позанавчальної діяльності, сприяючи комплексному розвитку студентів і підтримуючи їх професійне самовизначення та соціальну адаптацію.

Соціальні мережі відіграють ключову роль у допоміжній освітній та виховній діяльності, надаючи простір для навчального процесу, взаємодії та культурного збагачення молоді. В умовах розосередженості студентів і викладачів, соціальні платформи служать важливим інструментом для збереження комунікації всередині академічної спільноти, сприяючи почуттю спільноти та належності до факультету. Це допомагає підтримувати та розвивати корпоративну культуру серед студентів.

Застосування соціальних мереж, як то факультетський аккаунт у Instagram, що керується студентською радою, ілюструє їхню ефективність як засобу розповсюдження важливої інформації, включно з оголошеннями, анонсами заходів, навчальними ресурсами та відеоматеріалами. Регулярно оновлювані рубрики, такі як «Запитай у декана», «Знай наших», «Кар'єрний потенціал», відіграють значну роль

у залученні студентів до активної участі в академічному та соціальному житті факультету, а також у сприянні їхньому професійному розвитку.

Діяльність факультету під час кризи показала, що позанавчальна виховна робота відіграє критично важливу роль у збереженні студентської спільноти. Вона не лише забезпечує психологічну підтримку та мотивацію, але й формує соціальні зв'язки, які стають опорою для особистісного зростання та розвитку студентів. Це засвідчують результати опитування факультету дошкільної, спеціальної та соціальної освіти, у якому взяло участь 299 здобувачів денної та заочної форм навчання. На питання «Чи згуртовують, на Вашу думку, дозвіллеві заходи факультету?» більшість опитаних, 85,3%, висловилися позитивно (відповідь «так»), тоді як 9% відповіли, що хотіли б більше таких заходів (відповідь «хотілося б більше»). Лише невелика частина респондентів, 5,7%, не згодна з поточною організацією позанавчальних заходів, відповівши «ні».

Цей підтверджує важливість згуртованості, співпраці та взаємодопомоги для морального та духовного здоров'я як окремих осіб, так і суспільства в цілому, наголошуючи на значенні спільних зусиль та цінностей у подоланні викликів сучасності.

Сприятливий соціальний контекст є одним з найважливішим чинників успішного згуртування молоді під час війни. Впливи з боку викладачів, одноклассників є тим сприятливим соціальним середовищем, яке допомагає впоратися із зовнішнім тиском, вчить долати труднощі, формує соціальні навички й зв'язки, позитивні психологічні установки на активну життєстійку поведінку. А це в свою чергу позначиться на ефективності формування професійних компетентностей майбутніх педагогічних фахівців.

ВИСНОВКИ

В умовах війни та глобальних викликів сучасності, університетська спільнота Бердянського державного педагогічного університету продемонструвала надзвичайну стійкість, адаптивність та інноваційний підхід до освітнього процесу. Реагуючи на складні умови війни, університет ефективно переорієнтувався на дистанційне навчання, впроваджуючи сучасні технології та платформи для забезпечення безперервності та доступності освіти для всіх здобувачів, незалежно від їхнього місцезнаходження.

Позанавчальна діяльність, що охоплює широкий спектр культурних, волонтерських та освітніх ініціатив, стала ключовою у збереженні згуртованості студентської спільноти та підтримці морального духу в умовах кризи. Ініціативи, спрямовані на виховання громадянської свідомості та патріотизму, спонукали до активної участі в соціальному житті країни та відіграли важливу роль у формуванні майбутніх лідерів суспільства.

Особливо варто відзначити відданість та професіоналізм викладачів та адміністрації університету, які не тільки адаптувалися до нових умов, але й забезпечили психологічну підтримку студентам, сприяючи їхньому емоційному благополуччю та стійкості.

Завдяки спільним зусиллям університетської спільноти, Бердянський державний педагогічний університет не тільки впорався з викликами, спричиненими воєнним станом, але й зміцнив свою роль як ключового осередку освітньої, культурної та соціальної інновації. Цей досвід підкреслює важливість гнучкості, креативності та згуртованості у подоланні кризових ситуацій та підтверджує, що освіта є фундаментом для побудови міцнішого, справедливішого та відкритого суспільства.

АНОТАЦІЯ

Розглядається вплив війни на освітній процес і позанавчальну діяльність Бердянського державного педагогічного університету, який зіткнувся з безпрецедентними викликами внаслідок повномасштабного вторгнення. В умовах фізичного переміщення та необхідності адаптації до нових реалій війни, університетська спільнота продемонструвала високий рівень стійкості, винахідливості та взаємодопомоги.

Основною метою є аналіз адаптаційних стратегій університету, які дозволили не тільки продовжувати навчальний процес за допомогою дистанційних технологій, але й зберегти спільноту згуртованою та мотивованою через широкий спектр позанавчальних заходів. Виділяються ключові ініціативи та проекти, такі як волонтерські програми, культурні заходи, виховні ініціативи, спрямовані на патріотичне виховання та розвиток громадянської свідомості серед студентів.

Аналізуючи виховну роботу та ініціативи, спрямовані на підтримку морального духу та психологічного благополуччя студентів, стаття висвітлює важливість цілеспрямованої підтримки та стимулювання мотивації в умовах кризи. Також зосереджується на ролі соціальних мереж як ефективного інструменту для підтримки зв'язку і почуття приналежності до університетської спільноти.

Матеріал підкреслює, що досвід Бердянського державного педагогічного університету в умовах воєнного конфлікту є важливим прикладом для освітніх закладів щодо адаптації та розвитку в складних умовах, а також важливістю згуртованості та взаємодопомоги у подоланні викликів сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховна робота у вищих навчальних закладах / Укладачі : І. О. Лепеха, М.П. Хоменко, О.В. Невмержицький. Київ : Агроосвіта, 2015. 242 с.

2. Галацин К. Формування комунікативної культури студентів вищих технічних навчальних закладів у позааудиторній роботі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія і методика виховання». Умань, 2014. 20 с.

3. Доказовий аналіз психосоціальної адаптивності підлітків у зоні конфлікту та роль системи освіти як захисного середовища. UNICEF Україна. Лютий 2019. URL : <https://www.unicef.org/ukraine/reports/evidence-based-analysis-psychosocial-adaptability-adolescents-conflict-zone> (дата звернення: 21.03.2024).

4. Дурманенко О. Виховна робота у ВНЗ як чинник формування особистості майбутнього фахівця. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Педагогічні науки*. 2016. С. 31–37.

5. Жданович Ю. М. Вплив референтної групи на адаптацію дітей вимушених переселенців. *Альманах науки*. 2017. № 8. С. 32–35.

6. Жила Г. Вища освіта в умовах війни: виклики, проблеми, перспективи для студентів та науковців. *Молодь і ринок*. 2023. № 2(210). С. 141–145.

7. Закон України Про вищу освіту. Редакція від 27.12.2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 23.03.2024).

8. Кот Н. А., Литвиченко Д. С. Формування soft skills студентів педагогічних спеціальностей у позанавчальній роботі в умовах війни. *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти* : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції. Бердянськ. БДПУ, 2022. С. 231–237.

9. Кравченко, О. Соціально-виховна робота зі студентською молоддю в умовах дистанційного навчання, зумовленого воєнним станом. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 2. С. 99–108.

10. Лиман І., Петрик К. Традиції та новації: міжнародний і європейський досвід освітньої діяльності Бердянського державного педагогічного університету в умовах релокації. *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій*. Вип. VIII. Київ : APREI, 2023. С. 46–56.

11. Наказ МОН № 357 від 20 квітня 2022 року «Про тимчасове переміщення Бердянського державного педагогічного університету».

12. Попадич О. О. Теоретичні основи виховної роботи з майбутніми педагогами вищої школи у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Випуск 2 (41). С. 206–208. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream>

/lib/18319/1/%D0%A2%D0%95%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9C%D0%98.pdf (дата звернення: 23.03.2024).

13. Ситнік Т. До проблеми організації виховної роботи зі студентською молоддю у закладах вищої освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки.* 2021. № 3. С. 40–45.

14. Смалько О. Позааудиторна виховна робота як чинник професійно-особистісного становлення майбутніх фахівців. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2014. С. 76–80. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6766/1/17.pdf> (дата звернення: 21.03.2024).

15. Стратегія національно-патріотичного виховання від 18 травня 2019 року № 286/2019 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#n15>(дата звернення: 21.03.2024).

16. Telegram-канал «SUMMER CAMP» та «WINTER CAMP» <https://t.me/+HHjK7C9wLUczNDI6> (дата звернення: 25.03.2024).

17. Ярошук Л., Чорна Н. Особливості виховної роботи в умовах воєнного стану. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.* 2022. Вип. 2. С. 485–491.

18. Nadia Kot, Daryna Lytvychenko. Psychological support for higher education students during the war: innovative online camp. *EUROPEAN HUMANITIES STUDIES: State and Society.* Krakow : International Publishing, 2022. Issue 4. S. 104–124.

Information about the authors:

Lyndina Yevheniia Yuriivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Berdyansk State Pedagogical University
66, Zhukovskyi Str., Zaporizhzhia, Ukraine

Kot Nadia Andriivna,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Berdyansk State Pedagogical University
66, Zhukovskyi Str., Zaporizhzhia, Ukraine